

Castellot

Balsareny

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Sector nord del terme municipal
Emplaçament Carretera o camí rural de Navàs al Mugal. 200 m abans d'arribar al poble, a la Granja de Bartomeus, camí al sud 500 m. Al punt on es travessa la riera per un pontet, trencall al sud uns 60 m, prendre corriol a l'esquerra i seguir uns 200 m.
Alçada: 391

Coordenades:

Latitud: 41.88507
Longitud: 1.85822
UTM Est (X): 405270
UTM Nord (Y): 4637646

Classificació

Número de fitxa 08018 - 270
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Jaciment arqueològic
Estil / època: Medieval
Segle VI-X
Estat de conservació Dolent
Notes de conservació: Construcció molt arrasada i les pedres espoliades per furtius.
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Accés Díficil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: 08140A004000270000IL

Fitxes associades:

[Castell de Mugal. La Torre](#)
[El Mugal \(poble\)](#)
[Camí saliner](#)

Descripció

Ruïnes d'una construcció de caire militar que es troben en un turó conegut popularment com el Castellot. Tradicionalment s'han associat al castell del Mual, tot i que aquesta identitat no es corrobora de manera clara en cap publicació. En realitat, desconexim l'època concreta d'aquesta possible fortificació. A tall d'hipòtesi, plantejem aquí la possibilitat que es tractés d'una primitiva fortalesa anterior a la repoblació de Guifré el Pilós (és a dir, del segle IX o anterior), que podria ser el precedent del castell del Mual. De fet, la ubicació precisa del castell del Mual, documentat des del segle XII, és una incògnita encara no resolta. No podem descartar, però, altres possibilitats, com ara que es tractés d'una fortalesa que no tinguí res a veure amb el castell del Mual, que fos una torre de defensa complementària d'aquest castell, que fos una torre de defensa complementària del castell de Balsareny o que fos d'una altra època. En aquest sentit, totes les possibilitats estan obertes.

Les ruïnes es troben al turó conegut com el Castellot, però no en el cim sinó en un contrafort que s'allarga cap a ponent i que domina el pas per la vall de la riera del Mual, amb connexió visual sobretot amb el castell de Balsareny i també amb el castell de Castelnou. Es tracta d'un indret amb una bona defensa natural pels costats sud i oest, amb cingles lleugerament escarpats, i que té un accés suau per la banda de llevant.

És una construcció de planta rectangular de la qual se'n conserven els murs fins a una alçada aproximada d'un metre i que té unes dimensions d'uns 13 per 8 metres. Al voltant de tot el seu perímetre no s'hi observa cap porta ni tampoc finestres importants, i l'espai interior no presenta indicis d'haver estat compartimentat. De manera que es configura com un recinte amb característiques de fortificació, força ampli i buit per dins. Aquests murs perimetrals es troben en un estat molt degradat i com si haguessin estat descalçats. De fet, segons informació oral, fa uns anys el parament es conservava en millor estat i amb material petri abundant, i hauria estat espoliat per furtius o bé per un pagès que hi va fer feixes. Actualment els murs presenten un aspecte força atípic, ja que estan fets amb una barreja irregular de terra i pedres, sense morter de calç. Tanmateix, originàriament devien estar revestits amb carreus més o menys treballats, tant per la cara interna com per l'externa. En alguns punts s'insinuen petites obertures que probablement són simples descalços del parament, tot i que puguin semblar espitlleres. La gruixària dels murs no és excessiva, al voltant dels 80 cm. A l'exterior del recinte es troben abundants pedres i mostres d'enderrocs, però cal fer notar l'absència de teules o de material ceràmic evident, i tampoc s'hi veu material d'època moderna o contemporània.

Pels costats oest i nord s'observen restes d'estructures que podrien correspondre a una possible muralla perimetral o a algun tipus d'element defensiu similar. Es troben a partir dels 5 m de separació respecte de la construcció central i conformen diverses línies concèntriques. Es fa difícil destriar quines parts podrien correspondre a aquesta hipotètica estructura defensiva i quines parts són feixes que, tal vegada, haurien aprofitat estructures preexistents. Un punt que sembla força significatiu es troba a la cara de ponent, per on puja el corriol des de la vall i on es genera una espècie de cambra de planta triangular a partir d'aquests petits murs.

Pel que hem descrit, aquesta fortalesa no respon en absolut al model habitual de castell de torre que es va generalitzar en època feudal, als segles XI i XII. L'existència d'un gran àmbit sense compartimentacions més aviat fa pensar en un tipus de fortalesa anterior, que tal vegada s'acostaria al concepte de castell-refugi que va predominar a la baixa antiguitat i fins la revolució feudal entorn de l'any 1000. Aquestes forteses

tenien la funció principal d'acollir en el seu interior tots els habitants de la zona en cas de perill. Un exemple d'aquestes característiques és el jaciment del Serrat de la Cabra d'Or, a Artés. Posteriorment, en una data incerta, tal vegada el castell del Muijal va succeir aquesta primitiva fortalesa, situat en un altre emplaçament més proper a l'actual nucli del Muijal (ja en terme de Navàs). Tanmateix, de moment no disposem de proves que puguin reforçar una mica més aquesta hipòtesi, com podria ser la troballa de material ceràmic.

Observacions:

Altres denominacions: Castell del Muijal (així apareix al mapa de l'Institut Cartogràfic de Catalunya)

Història

Sembla que per aquest indret hi passaria un antic camí que seguia la vall de la riera del Muijal. Aquesta riera antigament s'anomenava també dels Traginers, ja que en època moderna hi passava una variant del camí saliner que, des de Cardona, travessava el terme de Navàs i, a l'alçada del Muijal, es desviava per aquesta vall en direcció a Balsareny. Probablement hi havia també un itinerari que seguia una direcció més occidental cap a Sobirana de Ferrans, el castell de Castellnou i vers el pla de Bages. Però no en coneixem gaires detalls.

Ja hem dit que les ruïnes del Castellot s'han associat, encara que de manera vaga, amb el castell del Muijal. Però l'emplaçament del castell del Muijal s'ha prestat a certa confusió i a hores d'ara encara és una incògnita. De fet, l'església parroquial i el poble del Muijal es troben en terme municipal de Navàs, ja que el termenal entre Navàs i Balsareny passa per aquesta zona.

El lloc del Muijal apareix en documents del segle X, i la primera referència és de l'any 938. Alguns historiadors han afirmat que el Muijal estaria inclòs en del terme del castell de Castelladral, dins el qual hauria sorgit un nou castell dependent del primer (BENET, 1984: 349). Tanmateix, Josep M. Badia sosté que el terme de Castelladral mai va ser tan extens i considera que no englobava el terme del Muijal. El castell del Muijal apareix documentat al segle XII, i el primer esment conegut és de l'any 1118, quan les possessions dels comtes de Cerdanya passaren als comtes de Barcelona. En aquella data Ramon Bernat de Castelladral també jurà fidelitat al seu nou senyor, el comte Ramon Berenguer III, pel castell de Muijal, i el 1135 continua sent-ne el feudatari.

Sobre l'emplaçament concret del castell en el Mapa del Patrimoni Cultural de Navàs plantejàvem diferents possibilitats. Una era que, almenys en el primer moment de la feudalització, estigués situat a dalt del mateix turó on hi ha el poble, ja que es tracta d'un indret dominant, al costat de l'antic Camí Saliner i amb l'església als seus peus. En aquest turó no s'hi aprecia actualment cap indicatiu d'un possible castell, però considerem que és una hipòtesi que no es pot descartar.

Una altra possibilitat, que és la que sol acceptar-se com a més probable, és que el castell fos a la masia anomenada la Torre, situada en un turó dominant a l'oest del poble (BADIA, 1988: 162). Es tracta d'un edifici de caràcter senyorial i d'influències renaixentistes que es va bastir en bona part entorn del segle XVI. Fos o no el castell originari, és molt probable que acabés exercint les funcions de domini derivades de l'antic castell, en la línia d'una domus o casa forta, almenys en època baix-medieval. En aquest sentit, l'any 1358 hi ha documentat un tal Bernat de Turri, que era el senyor del castell i que hauria passat el seu nom a la casa. Al segle XIV, el rei Pere III el Cerimoniós vengué la jurisdicció del Muijal als Consellers de Manresa, tal i com va fer amb també amb Castelladral. El 1358 els Consellers de Manresa van revendre la

jurisdicció del Mual a Bernat de Turri, ciutadà Manresà, que el 1362 continua constant com a senyor del lloc.

A aquestes dues possibilitats sobre l'emplaçament del castell del Mual ara hi afegim una tercera variant, que de moment hem de considerar tan sols com a hipòtesi, i és que el castell d'època feudal derivi d'algun tipus de fortalesa anterior a la repoblació de Guifré el Pilós; és a dir, del segle IX o anterior. Aquesta primitiva fortalesa hauria quedat en desús i possiblement en època feudal s'hauria considerat més apropiada una ubicació més al nord, per on passava el ramal principal de camí saliner o *strata cardonensis*, una ruta que ja està documentada l'any 981 a la zona de Gaià i que feia un recorregut transversal passant per l'actual poble del Mual en direcció a Navàs.

A partir del segle XIV la senyoria del castell del Mual derivà cap als senyors de Balsareny. El 1370 els consellers de Manresa, que tenien la jurisdicció de Castelladral, Súria, Castellar i el Saguer, vengueren amb permís reial a Ramon de Peguera i de Bell-lloc la jurisdicció de Santa Creu de Mual i Massadella. A la mort de Ramon de Peguera passà a la línia segona dels Peguera, de la branca secundària de Balsareny. Des d'aleshores el terme del Mual sempre anirà lligat als senyors de Balsareny.

Bibliografia

BADIA, J.M. (1988). "Navàs". Història del Bages, Volum II. Edicions Parcir. Manresa, p. 156; 162; 163.

BENET, A. (1984). "Santa Creu del Mual". Catalunya Romànica. El Bages. Volum XI. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, p. 349.

CATALÀ ROCA, P.; FLUVIÀ, A. (1976). "Castelladral i esment del castell del Mual". Castells Catalans. Volum V. Rafael Dalmau editors. Barcelona, p. 710-715.

BOLÓS, Jordi (1997). *Els castells de la Catalunya Central*. Angle Editorial; Fundació Caixa de Manresa, Manresa, p. 47-71.

JUNYENT, F.; MAZCUÑAN, A. (1984). Santa Creu del Mual, Catalunya Romànica. El Bages. Volum XI. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, p. 1984, 349.

